

Nalézt shodu a využít dostupné prostředky. Doporučení pro restrukturalizaci uhelných regionů.

Adéla Denková

Restrukturalizace regionů historicky zaměřených na těžký průmysl, těžbu surovin a uhelnou energetiku je téma, které v posledních letech získává větší naléhavost na evropské i české národní úrovni.

V České republice se tento problém týká Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje, na nichž se negativně podepsala hospodářská transformace 90. let a v současné době na ně klade další nároky proměna energetiky související s přechodem na nízkouhlíkovou ekonomiku. Vláda v lednu 2017 schválila **Strategický rámec hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje**, na který navazuje akční plán konkrétních opatření vytvořený nejprve pro léta 2017 a 2018 s výhledem na každoroční aktualizaci.

Na evropské úrovni zároveň vzniká **iniciativa pod vedením Evropské komise**,¹ která chce vytvořit stálou platformu pro dialog o potřebách uhelných regionů, operativní týmy expertů schopných pomáhat s řešením problémů v jednotlivých členských zemích a koncepční dokument, který místním a krajským samosprávám poskytne přehled o nástrojích a prostředcích, které jsou v této oblasti k dispozici.

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) a zpravodajský portál EurActiv.cz v rámci projektu „Empowering Youth and Regions in the European Parliament“ uspořádaly 8. června 2017 v Ústí nad Labem **kulatý stůl na téma „Klimatická politika: Výzvy pro Ústecký kraj“**. Cílem diskuzního setkání bylo propojit debatu o dopadech energetické transformace na uhelné regiony, která probíhá na evropské, národní i regionální úrovni.

Diskuzního setkání se zúčastnil poslanec Evropského parlamentu **Stanislav Polčák** (STAN, EPP) a jako hlavní řečníci vystoupili **Václav Štěrba** z Oddělení účinného využívání přírodních zdrojů Generálního sekretariátu Evropské komise, regionální zástupkyně zmocněnce vlády pro Ústecký, Moravskoslezský a Karlovarský kraj **Gabriela Nekolová**, poradce ministra průmyslu a obchodu pro energetiku **Vladimír Vlk** a člen zastupitelstva Ústeckého kraj a předseda Výboru pro životní prostředí, zemědělství a rozvoj venkova **Miroslav Andrt** (ČSSD). Ke kulatému stolu s nimi zasedli další představitelé Ústeckého kraje a jeho obcí, zástupci soukromých firem, nevládních organizací i odborníci z akademické sféry.

Účastníci setkání se vyjádřili k opatřením, která by bylo dobré provést na evropské i národní úrovni. Debatovalo se například o nutnosti definitivního uzavření debaty o **limitech pro těžbu hnědého uhlí** a možnostech, jaké kraji nabízejí **nové technologie pro výrobu energie**. Dalším tématem byly **finanční prostředky**, které jsou pro znevýhodněné regiony připraveny v současné době nebo budou vytvořeny v budoucnu. Objevilo se také několik **konkrétních projektů**, které by mohly přispět k rozvoji kraje. Debatující se shodli, že základem pro úspěšnou budoucnost regionu je **soudržnost** napříč politickými stranami i hospodářskými odvětvími.

Výstupem z diskuzního setkání se stala níže uvedená doporučení adresovaná evropským institucím, domácím politikům a státní správě i představitelům Ústeckého kraje a aktérům, kteří v regionu působí.

¹ Adéla Denková, „EU chce pomoci uhelným regionům, začít se má na podzim,“ EurActiv.cz, 19. června 2017, staženo 28. června 2017, <http://euractiv.cz/clanky/energetika/eu-chce-pomoci-uhelnym-regionum-zacit-se-ma-na-podzim/>

Doporučení pro tvůrce evropské politiky

- **Respektovat individuální podmínky jednotlivých regionů:** Evropská unie přijala své klimaticko-energetické cíle, které předložila také jako závazky na globální úrovni prostřednictvím Pařížské dohody o změně klimatu. Členské země EU musí tyto závazky respektovat. Zároveň je však třeba věnovat pozornost tomu, že jednotlivé státy a regiony vycházejí z rozdílných geografických a socioekonomických podmínek a jejich přechod na nízkouhlíkovou ekonomiku bude probíhat různým tempem.
- **Transformace průmyslových regionů potřebuje podporu:** Na evropské úrovni by měl v příštím rozpočtovém období vzniknout fond, skrze něj by bylo možné podpořit transformaci tradičních průmyslových areálů.
- **Podporovat výzkum, vývoj a inovace:** V iniciativě Evropské komise by vedle sociálního a finančního aspektu neměla chybět ani podpora vědy, výzkumu, inovací a rozvoje technologií.

Doporučení pro českou vládu

- **Ústecký kraj potřebuje jistotu ohledně těžby hnědého uhlí:** Směřování Ústeckého kraje dosud ovlivňovala nejistota ohledně definitivního uzavření debaty o posouvání těžebních limitů. Trvalá shoda na nedotknutelnosti limitů by regionu poskytla pevný startovací bod, od kterého by se mohla odvíjet transformace. Takovou jistotu by poskytl například odpis zásob uhlí za limity. Panuje shoda na tom, že za současné situace lze počítat s těžbou a spalováním hnědého uhlí přibližně do poloviny tohoto století. Zároveň je ale potřeba pamatovat na to, že v případě rychlého vývoje technologií pro ukládání elektřiny a zlevňování technologií pro výrobu energie z obnovitelných zdrojů by mohlo k energetické transformaci dojít rychleji, než se předpokládá.
- **K budoucnosti kraje se musí vyjadřovat i veřejnost:** Vláda v lednu 2017 schválila Strategický rámec hospodářské restrukturalizace Ústeckého, Moravskoslezského a Karlovarského kraje. V návaznosti na něj byl připraven akční plán konkrétních opatření, který bude každoročně aktualizován. Úřad vládního zmocněnce by měl při těchto aktualizacích usilovat o projednávání navrhovaných opatření i se širší veřejností, která by měla mít možnost směřování regionu ovlivňovat.
- **Prostředky z kohezní politiky musí být lépe zacíleny:** Vláda by měla usilovat o zachování národní obálky v rámci evropské politiky soudržnosti i po roce 2020. Prostředky, které se podaří vyjednat, by měly být v příštím programovém období lépe zacíleny podle specifických potřeb jednotlivých krajů, aby se dařilo rozvíjet i strukturálně zatížené regiony včetně Ústeckého kraje. Vzhledem k tomu, že lze po roce 2020 očekávat pokles prostředků v rámci kohezní politiky, musí být kraj a vláda schopny prezentovat jasnou vizi pro rozvoj regionu, tak aby bylo jasné, že zde finance ze strukturálních fondů budou využity efektivně.

→ **Česko může využívat i další dostupné prostředky:** Vedle evropských strukturálních fondů funguje v současnosti například také Evropský fond pro přizpůsobení se globalizaci, který poskytuje pomoc pracovníkům propuštěným v důsledku velkých strukturálních změn. V období 2014 až 2020 je v rámci tohoto programu ročně k dispozici 150 milionů eur.

→ **Poplatky za vytěžené nerosty by měl dostat k dispozici kraj:** Poplatek za vytěžené nerosty je v České republice podle některých názorů nastaven příliš nízko. Kromě toho panovala během debaty shoda na tom, že získané finance v příliš malé míře plynou do zasažených regionů. Prostředky by měly být rovnoměrněji rozloženy mezi státní rozpočet, rozpočty krajů a rozpočty jednotlivých obcí, tak aby mohly být vhodně použity na rozvoj celého regionu.

Doporučení pro aktéry v Ústeckém kraji

→ **Ústecký kraj potřebuje vizi do budoucna:** Bez jasně formulované strategie s výhledem do budoucna bude v příštím programovém období obtížnější získat finance z evropských strukturálních fondů. Regiony včetně Ústeckého kraje by proto měly být schopny definovat příležitosti, jejichž využití jim umožní úspěšný rozvoj. Součástí takové vize by měly být mimo jiné konkrétní projekty zaměřené na přechod k čistému a bezpečnému využívání energie. Do přípravy této vize je potřeba zapojit také širší odbornou i laickou veřejnost, což je úkolem pro podnikatelské asociace a občanské organizace.

→ **Pro vytvoření takové vize je potřebná regionální soudržnost:** Základem pro úspěšnou budoucnost regionu je soudržnost napříč politickými stranami i hospodářskými odvětvími, která umožní překonat partikulární zájmy a zajistí silnější pozici regionu při vyjednávání na centrální nebo evropské úrovni. Zároveň by kraji prospělo, pokud by se zbavil pověsti regionu, kde dochází ke zneužívání veřejných prostředků.

→ **Podpora vzdělanosti je základem pro budoucnost:** Mezi výrazné problémy patří odchod perspektivních mladých lidí mimo Ústecký kraj. Zásadní roli proto bude hrát pro budoucnost regionu rozvoj Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem a specializovaných vysokých škol, který v kraji zajistí dostatek odborníků a bude mladé lidi motivovat k tomu, aby v regionu zůstávali i po absolvování středních škol. Zároveň je ale potřeba zkvalitňovat také nižší stupně vzdělání. V rozvoji školství mohou pozitivní roli sehrávat i firmy profitující na těžbě uhlí, které finanční podporou vzdělávání prokazují svou společenskou odpovědnost.

→ **Věnovat se výzkumu, vývoji a inovacím:** Ústecký kraj by se mohl inspirovat příkladem německých restrukturalizovaných regionů, kde vznikla inovační střediska. Příkladem mohou být Porýní (Inovationsregion Rehinland) a Lužice (Inovationsregion Lausitz).

→ **Instituce kraje, měst a obcí by měly jít příkladem:** Instituce by měly v přechodu na nízkouhlíkové hospodářství sloužit jako příklad pro veřejnost a přijímat závazky k ekologickému chování. Jedním z příkladů může být zavedení energetického managementu. Menším městům a obcím i občanům by v tomhle ohledu měla servis a poradenství poskytovat aktivní krajská energetická agentura.

→ **Kraj se musí vypořádat s požadavky vyplývajícími ze závěrů o BAT:** Jednou z podstatných otázek na úrovni Ústeckého kraje je způsob, jakým krajský úřad a provozovatelé přistoupí k povinnostem vyplývajících z nových závěrů o nejlepších dostupných technikách (BAT) pro velké spalovací zdroje, které v dubnu 2017 schválila Evropská komise a které v současné době většina velkých spalovacích zdrojů v Ústeckém kraji nesplňuje. Při pečlivém zdůvodnění je ale pro úzce vymezený okruh případů možné udělit dočasnou výjimku, pokud se prokáže, že nedojde k závažnému znečištění životního prostředí a že by dosažení úrovně spojených s BAT vedlo k nákladům, jejichž výše by nebyla přiměřená přínosům pro životní prostředí. V případě udělení výjimky pro zdroje pokryté směrnicí o průmyslových emisích bude potřeba překročené emise vyčíslit a nalézt kompenzaci, která by vedla ke snížení emisí na jiném zdroji.

→ **Zabývat se zdravotním stavem obyvatelstva:** Je potřeb zabývat se zdravotním stavem populace žijící v Podkrušnohoří s cílem zjistit, proč existují významné rozdíly v ukazatelích zdravotního stavu proti ukazatelům obyvatel České republiky.

→ **Zohlednit zdravotní důsledky znečištěného prostředí.** Například v 70. a 80. letech se v pánevních okresech rodilo více dětí s nízkou porodní hmotností, což představuje funkční nedostatečnost, která se začne projevovat po r. 2020 zvýšeným výskytem kardiovaskulárních onemocnění a diabetu 2. stupně. Proto je potřeba vyhodnotit, jaké jsou dlouhodobé důsledky změny zdravotního stavu u populace pánevních okresů a navrhnout preventivní opatření ke snížení této zátěže.

Příležitosti pro Ústecký kraj

Během debaty se objevilo několik konkrétních postřehů k tomu, jaké aktivity by bylo možné v Ústeckém kraji rozvíjet a podporovat.

→ Těžba lithia a dalších strategicky významných surovin v Krušných horách, jejich zpracování a výroba finálních výrobků, jako jsou například baterie vhodné pro využití v elektromobilech.

→ Infrastruktura pro testování a rozvoj autonomní mobility: vybavení dálnice mezi Ústím nad Labem a Drážďany technologiemi pro autonomní řízení ve spolupráci se Svobodným státem Sasko; vybudování testovacího polygonu pro autonomní automobily v blízkosti Ústí nad Labem.

- Vybudování terminálu na plánované trase vysokorychlostní železnice mezi Prahou a Drážďany.
- Vybudování tunelu propojujícího městské části Ústí nad Labem s dálnicí D8 a dálniční propojení Ústí nad Labem, Děčína a Teplic.
- Vybudování strategické průmyslové zóny v lokalitě Komořany, která po vytěžení uhlí v severních Čechách zůstane nevyužita.
- Rozvoj drobného podnikání a tradičního sadarství, ovocnářství a vinařství, pro které lze získat podporu i ze zemědělských fondů EU.

Program setkání a diskutované otázky

1. Zahájení kulatého stolu na téma „Klimatická politika: Výzvy pro Ústecký kraj“

- Představení hlavní otázky pro diskuzi: Ústecký kraj se bude v nadcházejících desetiletích muset vypořádat s útlumem těžby hnědého uhlí a s ním související transformací ekonomiky. Jak by měla budoucnost regionu vypadat? Jaký v ní bude prostor pro nové technologie a „zelená pracovní místa“?

2. Úvodní příspěvky pro diskuzi s přítomnými stakeholdery:

- **Stanislav Polčák**, člen výborů REGI a ENVI, Evropský parlament (EPP; STAN)
- **Gabriela Nekolová**, Regionální zástupce zmocněnce vlády pro Ústecký kraj, Moravskoslezský kraj a Karlovarský kraj
- **Miroslav Andrt**, člen zastupitelstva Ústeckého kraje, předseda Výboru pro životní prostředí, zemědělství a rozvoj venkova
- **Vladimír Vlk**, poradce ministra průmyslu a obchodu pro energetiku
- **Václav Štěrba**, oddělení účinného využívání přírodních zdrojů, Generální sekretariát Evropské komise

3. Moderovaná diskuze mezi účastníky kulatého stolu – otázky:

- Je pro rozvoj regionu nutné, aby padlo neměnné rozhodnutí o těžbě hnědého uhlí, a v jakém časovém horizontu by se to mělo stát?
- Jak lze využít energetické a průmyslové know-how, které se v regionu nahromadilo? Nabízejí příležitost například technologie pro výrobu energie z obnovitelných zdrojů? Hovoří se také o možné těžbě lithia v Krušných horách. Jak významné téma to je?
- Lze si vzít příklad z Moravskoslezského kraje, který mimo jiné pracuje na vytvoření tzv. chytrého regionu? Je to směr, kterým by se měl vydat i Ústecký kraj?
- Může rozvoj OZE a důraz na energetické úspory dlouhodobě vytvářet pracovní místa, a to i v Ústeckém kraji?
- Podle nevládních organizací pomůže ekonomickému rozvoji regionu i podpora energetické soběstačnosti obcí. Jak lze posun k takové energetické soběstačnosti podpořit?
- Jaké národní a evropské zdroje financí je možné pro transformaci regionu využít? Jak zajistit, aby v příštím rozpočtovém období EU plynulo do této oblasti dost peněz z evropských fondů?

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO)

AMO je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Tento přední český zahraničně politický think-tank není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskusi.

+420 224 813 460

www.amo.cz

info@amo.cz

Žitná 608/27, 110 00 Praha 1

www.facebook.com/AMO.cz

www.twitter.com/amo_cz

www.linkedin.com/company/amocz

www.youtube.com/AMOCz

Adéla Denková

Adéla Denková je spolupracovnice Výzkumného centra AMO a šéfredaktorka portálu EurActiv.cz. Zaměřuje se především na témata spojená s klimatickou a energetickou politikou Evropské unie.

adela.denkova@amo.cz

[@AdEAcz](https://twitter.com/AdEAcz)

Policy paper byl vydán v rámci projektu Empowering Youth and Regions in the European Parliament realizovaného za podpory Evropského parlamentu. Partnerem projektu je zpravodajský portál EurActiv.cz.